

Roll No. ....

139/B

Total No. of Questions : 17]

[Total No. of Printed Pages : 4

SS

2038

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ENVIRONMENTAL EDUCATION (Theory)

(Common for All Groups and Vocational Stream)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Two hours

Maximum marks : 45

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 139/B ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।

(ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।

(iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

(iv) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।

(v) ਹਰੇਕ 1 ਅੰਕ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1-5 ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗ-ਪਗ 10 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ।

(vi) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 6-10 ਹਰੇਕ 2 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗ-ਪਗ 20-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ।

(vii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 11-15 ਹਰੇਕ 4 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਲੰਮੇ/ਵਿਚਲੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗ-ਪਗ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ।

(viii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 16-17 ਹਰੇਕ 5 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਲੰਮੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗ-ਪਗ 80-100 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ।

(ix) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 16-17 ਵਿੱਚ 100% ਆਂਤਰਿਕ ਚੋਣ ਹੋਵੇਗੀ ।

1. ਭੌਂਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵੰਗ ਲਿਖੋ । 1
2. ਜਨਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵਿੱਧੀ ਲਿਖੋ । 1
3. ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੌਦੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 1
4. C.N.G. ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 1
5. ਕੁਦਰਤੀ ਖਾਦ ਕੀ ਹੈ ? 1

139/B-SS

[Turn over

(2)

6. ਖਪਤ ਆਮਦਨ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ? 2
7. ਮਿਸ਼ਰਤ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਦੋ ਲਾਭ ਦੱਸੋ । 2
8. ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਲਿਖੋ । 2
9. ਵਾਤਾਵਰਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀਆਂ ਪਹਿਚਾਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 2
10. ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਭੂਮੀ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਮਹੱਤਵ ਲਿਖੋ । 2
11. ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ? 4
12. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ ? 4
13. ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ? 4
14. ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 4
15. ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵਿਧੀਆਂ ਲਿਖੋ । 4
16. ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਦੇਸ ਵਜੋਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 5

ਜਾਂ

ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅੱਜ ਦਾ ਮਾਡਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ । ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ । 5

17. ਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਕੀ ਹੈ ? ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉੱਤੇ ਪਏ ਕੁੱਝ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 1+4

ਜਾਂ

ਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ । 1+4

(Hindi Version)

- ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड लिखें। 139/B अवश्य
- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
- (v) प्रत्येक 1 अंक वाले प्रश्न सं. 1-5 बहुत छोटे उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 10 शब्दों में हो।
- (vi) प्रश्न सं. 6-10 प्रत्येक 2 अंकों वाले छोटे उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 20-30 शब्दों में हो।
- (vii) प्रश्न सं. 11-15 प्रत्येक 4 अंकों वाले लम्बे/मध्यम उत्तरों वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 50-60 शब्दों में होगा।
- (viii) प्रश्न सं. 16-17 प्रत्येक 5 अंकों वाले लम्बे उत्तर वाले प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 80-100 शब्दों में होगा।
- (ix) प्रश्न सं. 16-17 में 100% आन्तरिक चयन होगा।

1. भूमि संरक्षण का एक ढंग लिखें। 1
2. जनसंख्या को रोकने की कोई एक विधि लिखें। 1

139/B-SS

3. किसी एक दवाइयाँ देने वाले पौधे का नाम लिखें। 1
4. C.N.G. का पूरा नाम लिखें। 1
5. प्राकृतिक खाद क्या है ? 1
6. खपत आय पर निर्भर करती है, कैसे ? 2
7. मिश्रित फसलों के दो लाभ बताएं। 2
8. पौधों की आर्थिक महत्ता के कोई दो पहलू लिखें। 2
9. पर्यावरणीय प्रबन्धन की पहुँचों पर चर्चा करें। 2
10. फसलों के लिए भूमि के कोई दो महत्व लिखें। 2
11. पर्यावरण तथा जंगलात मंत्रालय की टिकाऊ विकास में क्या भूमिका है ? 4
12. भारत में जनसंख्या की वृद्धि के क्या प्रभाव हैं ? 4
13. जैविक विविधता के नष्ट होने के क्या कारण हैं ? 4
14. पर्यावरण तथा विकास में क्या सम्बन्ध है ? चर्चा करें। 4
15. भोजन के संरक्षण की चार विधियाँ लिखें। 4
16. आप भारत को एक बड़ी जैविक विविधता वाले देश के रूप में क्या जानते हैं ? 5
- अथवा
- विकास का आधुनिक ढंग पर्यावरण को नष्ट कर देगा। विस्तार से लिखें। 5
17. हरित क्रान्ति क्या है ? हरित क्रान्ति के पर्यावरण पर पड़े कुछ प्रभावों का वर्णन कीजिए। 1+4
- अथवा
- ध्वनि प्रदूषण क्या है ? इसके प्रभाव लिखें। 1+4

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code/paper-code **139/B** in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialized as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) All questions will be compulsory.
- (v) Question No. 1-5 are very short answer type questions carrying 1 mark each. Answer to each question will be approximately in 10 words.
- (vi) Question No. 6-10 are short answer type questions carrying 2 marks each. Answer to each question will be approximately in 20-30 words.
- (vii) Question No. 11-15 are long/medium answer type questions carrying 4 marks each. Answer to each question will be approximately in 50-60 words.

(4)

(viii) Question No. 16 and 17 are long answer type questions carrying 5 marks each. Answer to these questions will be approximately in 80-100 words.

(ix) In Question No. 16 and 17, there will be 100% internal choice.

1. Write one method to conserve soil. 1
2. Write any one method to control population. 1
3. Name any one medicinal plant. 1
4. Write the full form of C.N.G. 1
5. What is natural manure ? 1
6. Consumption, depends upon income. How ? 2
7. Write any two advantages of mixed cropping. 2
8. Write any two aspects of economic importance of plants. 2
9. Discuss approaches for environmental management. 2
10. Write any two importance of soil for crops. 2
11. What is the role of Ministry of Environment and Forest in sustainable development ? 4
12. Discuss the effects of population increase in India. 4
13. What are the causes of loss of biodiversity ? 4
14. Discuss the link between environment and development. 4
15. Write four methods of food preservation. 4
16. What do you know about India as a mega-diversity nation ? 5

or

“Current model of development will lead to destruction of environment”. Write in detail. 5

17. What is green revolution ? Describe some environmental impacts of green revolution ? 1+4

or

What is noise pollution ? Write its effects. 1+4